

Centrul Independent de Jurnalism

coaliția 2009

coaliția civică
pentru alegeri libere și corecte

Monitorizarea mass-media în campania electorală pentru alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009

Raport Nr.4
13-19 iulie 2009

Acest studiu este publicat cu suportul financiar al National Endowment for Democracy. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale finanțatorului.

1. Date generale

1.1 Obiectivul proiectului: Monitorizarea și informarea publicului referitor la comportamentul mass-media audiovizuale în campania electorală, inclusiv a accesului concurenților electorali la mass-media și asigurarea pluralismului de opinie. Monitorizarea își propune să analizeze tendințele reportericești care pot afecta performanța mass-media și compromite abilitatea acestora de a oferi publicului informații veridice, echidistante și pluraliste.

1.2 Perioada de monitorizare: 22 iunie – 29 iulie 2009

1.3 Criteriile de selectare a instituțiilor mass-media supuse monitorizării:

- Audiența-impactul (național, quasi-național). *Justificare:* Este binecunoscut faptul că între numărul audienței și impactul mass-media asupra opiniei publice există o legătură directă: cu cât mai multă lume este expusă unui anumit mesaj, cu atât mai puternic este impactul acestuia asupra anumitor segmente ale societății.
- Forma de proprietate (publică și privată). *Justificare:* Mass-media publice sunt administrate din bani publici și au obligația de a oferi publicului informații complete, corecte, imparțiale, echilibrate și obiective asupra tuturor evoluțiilor pe plan politic, social, economic din RM. Și mass-media private le revin obligația etică de a prezenta o multitudine de puncte de vedere și de a reflecta evenimentele importante de pe agenda publică.
- Limba difuzării (română și rusă). *Justificare:* Pe lângă mass-media care difuzează în limba română au fost incluse și posturi cu programe în limba rusă, această limbă fiind utilizată nu doar de minoritățile de etnie rusă, dar și de alte etnii - bulgari, găgăuzi, ucraineni.

1.4 Lista posturilor/buletinelor analizate

Moldova 1 (Mesager, 21:00) – post public de televiziune, acoperire națională, difuzează în limbile rusă și română;

Prime TV (Evenimentul, 20:35) - post privat, acoperire națională, difuzează în limba română;

NIT (Curier, 21:30) – post privat, acoperire quasi-națională, difuzează în rusă și română (Chișinău, Cahul, Edineț, Comrat, Varnița, Ungheni, Cetireni, Nisporeni, Soroca, Cimișlia, Căușeni, Trifești, Strășeni, Mândreștii Noi, Leova, Criuleni);

EU TV (Monitor, 21:00) - post privat, acoperire quasi-națională, difuzează în română (Strășeni, Ocnîța, Florești, Trifești, Cimișlia, Briceni, Cantemir, Drochia, Fălești, Glodeni, Sângerei, Ștefan Vodă, Taraclia);

Radio Moldova (Panorama zilei, 19:00) – post public, acoperire națională, difuzează în română și rusă.

2. Cadrul metodologic

A fost monitorizat câte un buletin de știri zilnic, fiind analizate materialele cu caracter electoral direct și indirect. Fiecare știre a fost supusă unei evaluări de conținut și de context, pentru a determina dacă sunt favorabile sau defavorabile unui sau altui partid/unei sau altei formațiuni politice. De asemenea, materialele au fost analizate conform următoarelor criterii de reflectare obiectivă:

Imparțialitate/obiectivitate: Potrivit Codului de etică, știrile trebuie să fie imparțiale și obiective; să nu favorizeze anumite partide/grupuri/persoane în detrimentul altora. Obiectivitatea jurnalistică presupune o distincție clară între opinie și fapte, atât prin alegerea unghiului de

abordare, cât și prin detaliile furnizate. Prezența elementelor discriminatorii în cadrul reportajelor și știrilor reprezintă un prim criteriu de prezentare a realității prin prisma jurnalistului. Iar filtrarea știrilor și analiza minimă a istoriei și contextului, de asemenea, vorbesc despre apărarea intereselor anumitor actori, dar nu ale publicului larg¹.

Corectitudinea și echilibrul surselor/pluralismul de opinie: Pentru a fi corecte și echilibrate, materialele trebuie să prezinte toate părțile vizate, în special când e vorba de subiecte controversate, și să trateze în mod egal oponenții.² De asemenea, mass-media trebuie să asigure accesul publicului la o multitudine de păreri diverse care ar ajuta auditoriul să-și creeze propria opinie asupra celor întâmplate. În cazurile în care anumitor puncte de vedere li se oferă mai multă atenție decât altora, acestea devin proeminente și, implicit, afectează percepția publicului despre aceea ce se întâmplă în societate.

Limbaajul și imaginile video utilizate: Jurnalismul responsabil presupune nu doar prezentarea veridică a faptelor, ci și utilizarea unui limbaj corect și decent. Exagerările și limbajul licențios utilizat în mod deliberat, cum ar fi limbajul peiorativ sau etichetele atribuite anumitor persoane sau organizații, precum și imaginile manipulate astfel încât anumite părți să apară în lumină negativă ridică grave semne de întrebare cu privire la respectarea standardelor etice și profesionale. Comportamentul etic al jurnaliștilor este pus la îndoială de cele mai multe ori atunci când imaginile prezintă aspecte ce nu corespund realității, când acestea sunt trucate, dar și atunci când anumite știri sunt ilustrate cu imagini ce nu au legătură cu textul, cu partea informațională.

3. Datele monitorizării

Moldova 1

Implicarea în reflectarea campaniei electorale. În perioada 13-19 iulie 2009, postul public de televiziune Moldova 1 a reflectat pe larg activitățile cu caracter electoral direct și indirect, difuzând în total 63 de materiale de acest gen. 49 dintre acestea au fost inserate la rubrica *Alegeri 2009*. Postul a reflectat activitatea Comisiei Electorale Centrale, conferințele de presă ale concurenților electorali și ale susținătorilor acestora, dar și ale unor organizații neguvernamentale. Moldova 1 a mai informat despre decizia Guvernului de a reduce prețurile la medicamente, despre creșterea volumului exporturilor, despre creșterea încrederii cetățenilor în instituțiile statului etc. Cele mai multe apariții în buletine le-a avut PCRМ (28), care a fost menționat atât în știrile de la evenimentele electorale ale PCRМ, cât și ale celorlalți concurenți electorali.

Imparțialitate și obiectivitate. Majoritatea știrilor care s-au referit la concurenții electorali au fost parțiale (30 din 36). Tendințiozitatea reporterilor față de un concurent sau altul se observă atât din selecția unghiului de abordare a subiectelor, cât și prin „sterilizarea” informației, astfel încât aceasta să nu afecteze imaginea partidului de guvernământ. Toate știrile care vizează direct sau indirect PCRМ sunt construite astfel încât acesta să apară în lumină pozitivă – *singurul*

¹ Simona Ștefănescu, Riscurile comunicării mediatică în timpul conflictelor

² Fico, Sofin, and Dragger, 2007. Fairness and defamation in the reporting of local issues.

partid apt să protejeze interesele minorităților naționale, să rezolve criza economică, să aibă grijă de sănătatea populației etc. Pe de altă parte, în știrile în care e vorba de ceilalți concurenți electorali, în special de partidele de orientare liberală, acestea deseori sunt asociate cu *incompetența, minciuna, furtul de idei etc.*

Partidul Comuniștilor este favorizat direct sau indirect în 26 știri, care se referă fie la activități electorale ale concurentului PCRМ, fie la succesele înregistrate de guvern în diferite domenii. Un procedeu la care recurge Moldova 1 pentru a atrage atenția telespectatorilor asupra anumitor știri constă în prezentarea informației în formă scrisă, pe ecran, textul fiind citit pe un ton grav și, uneori, alert, de o voce de după ecran (vezi, de exemplu, știrea despre cele 5 principii propuse opoziției de Vladimir Voronin (15 iulie), cea privind reacția Ministerului Finanțelor la acuzațiile opoziției că ar bloca achitarea salariilor (17 iulie), comunicatele de presă ale CCA, Teleradio-Moldova (13, 16, 17 iulie).

Unele subiecte de la evenimentele candidaților pe lista PCRМ sunt reluate (de exemplu *cele 5 principii de activitate comună cu opoziția*, propuse de liderul PCRМ, Vladimir Voronin, la care se revine a doua zi cu un comentariu laudativ din partea unui analist politic și reenumerarea principiilor). Favorizarea se face și prin ierarhizarea știrilor în buletine, majoritatea absolută a materialelor de la evenimentele PCRМ fiind inserate ultimele la rubrica *Alegeri 2009*, acestea combătând, de regulă, afirmațiile făcute de liderii opoziției și lansând alte acuzații la adresa acestora.

Pe lângă știrile produse în baza evenimentelor electorale, Moldova 1 favorizează PCRМ și prin reflectarea detaliată a conferințelor de presă ale altor partide, care nu concurează în campanie, dar și-au făcut publice simpatiile electorale și îndeamnă electoratul să voteze PCRМ. În perioada de raport, liderul Mișcării social-politice Ravnopravie și cel al Partidului Socialiștilor „Patria-Rodina”, de exemplu, au susținut 2 conferințe de presă la care au făcut agitație electorală în favoarea PCRМ. Astfel, electoratul a fost îndemnat să voteze pentru comuniști, menționându-se că nu există o altă forță politică în afara PCRМ capabilă să oprească dezordinea din țară, să rezolve problemele minorităților naționale, problemele economice etc. (15 și 17 iulie)

În contrast, știrile de la conferințele concurenților electorali MAE și PNL, la care liderii acestor partide au anunțat că se retrag din cursa electorală și au îndemnat alegătorii să voteze pentru partidele liberale, au prezentat informație trunchiată și distorsionată, astfel încât apelurile liderilor MAE și PNL au fost omise. În urma deplasării accentelor, telespectatorii postului public de televiziune au fost informați că MAE s-a retras din cursă pentru că a vrut să demonstreze că nu este condus de orgoliu (**a se vedea Studiul de caz nr. 1**), și că scopul PNL de a se înscrie în campanie a fost de a participa la dezbateri (14 iulie și 16 iulie). Această abordare tendențioasă indică clar asupra partizanatului postului public în favoarea partidului de guvernământ.

Spre deosebire de PCRМ și PPCD, ceilalți concurenți electorali, în special partidele de orientare liberală, sunt de regulă prezentați în context negativ sau neutru. În total, PL, PLDM și AMN au apărut în 26 de știri (16 în context defavorabil și 10 - neutru), iar ceilalți concurenți împreună – în 9 știri. De cele mai multe ori, de la evenimentele de presă ale acestora sunt utilizate acuzațiile la adresa PCRМ, care sunt combătute cuvânt cu cuvânt de reprezentanții partidului sau membri ai guvernului. Atunci când vorbitorii nu aduc atingere imaginii PCRМ și se axează pe platformele lor electorale, de regulă este selectată informație generală sau confuză, de multe ori

prezentatorii și reporterii repetând informația din inserturi. De cele mai dese ori, în context negativ apare PL, acesta fiind defavorizat și prin știri de problemă despre Primăria municipiului Chișinău. Astfel, la 16 iulie Moldova 1 pune pe post o știre despre o ședință cu participarea vicepremierului Iurie Roșca, care susține că guvernul își îndeplinește toate obligațiile față de persoanele care au câștigat de cauză la CEDO, singura restanță fiind din partea Primăriei care nu și onorează angajamentele. Roșca sugerează că o soluție ar fi ca Procuratura Generală să intenteze dosare penale funcționarilor de la primărie. Știrea de la conferința PLDM la care a fost lansată politica în domeniul sănătății s-a axat pe afirmațiile ministrului Sănătății că PLDM ar fi plagiat *mot-a-mot* documentul respectiv, fără a informa despre politica propriu-zisă (16 iulie). În materialul de la conferința PDM, la care Marian Lupu a făcut publice direcțiile prioritare în politica externă, reporterul nu se axează pe aceste priorități, ci încearcă să demonstreze că Lupu minte în legătură cu unele afirmații anterioare ale acestuia (17 iulie).

Corectitudinea și echilibrul surselor/pluralismul de opinie. Partizanatul Moldova 1 este confirmat și de modul în care jurnaliștii tratează părțile din știrile controversate: pe de o parte, toate știrile în care la adresa concurentului electoral PCRM sunt lansate acuzații sunt echilibrate cu replica părții vizate. Pe de altă parte, în cazurile în care PCRM acuză alți concurenți electorali, de cele mai multe ori jurnaliștii omit să solicite și opinia celor acuzați. Astfel, postul public de televiziune respectă selectiv principiile echidistanței și pluralismului de opinie, această tendință devenind pregnantă în special în ultimele săptămâni de campanie.

Din cele 29 de știri care au abordat subiecte controversate, doar 13 au prezentat poziția tuturor părților vizate. În absoluta majoritate a materialelor a fost vorba de replicile din partea PCRM (12). În celelalte cazuri, Moldova 1 încalcă Regulamentul CEC și nu oferă audienței informație echilibrată. Drept exemple de știri în care nu a fost respectat dreptul la replică pot servi materialele de la conferințele de presă ale lui Grigore Petrenco, care acuză opoziția liberală că nu se preocupă de problemele tinerilor (13 iulie, 14 iulie,) conferința liderului Ravnopravie care acuză aceleași formațiuni că ar promova o politică antistatală care poate duce la un război civil (15 iulie), acuzațiile lui Iurie Roșca la adresa Primăriei (16 iulie), știrea în care ministrul Sănătății acuză PLDM că ar fi plagiat politica de sănătate (16 iulie), conferința reprezentantului PCRM la CEC, care acuză partidele liberale că ar falsifica listele electorale (16 iulie) etc.

În câteva cazuri, jurnaliștii au anunțat că reprezentanții diferitelor partide “*nu au comentat deocamdată*”, fără a anunța dacă au făcut eforturi de a-i găsi pe cei vizați sau rămân în așteptarea unor declarații oficiale.

În concluzie, Moldova 1 admite mai multe încălcări ale Regulamentului CEC și, implicit, art. 7 al Codului Audiovizualului, care prevede că informația trebuie să fie veridică, să nu fie deformată prin titluri și mod de formulare, iar în știrile de conflict să fie inspirată din mai multe surse.

Radio Moldova

Implicare în campania electorală. În cele 7 jurnale zilnice, Radio Moldova a difuzat 97 materiale cu caracter electoral direct sau indirect, dintre care 40 au fost despre rezultatele

activității administrației publice, iar 57 de subiecte au fost plasate la rubrica *Alegeri 2009*. Ponderea mare a subiectelor electorale în numărul total de știri și reportaje (97 din 115) difuzate de Radio Moldova denotă o implicare masivă a acestui post în campania electorală.

13 reportaje electorale din cele difuzate la rubrica *Alegeri 2009* au avut drept subiect activitatea Comisiei Electorale Centrale, a Consiliilor electorale raionale, precum și rapoartele unor instituții neguvernamentale pe marginea mersului campaniei electorale (Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului, Institutul pentru Drepturile Omului). 44 de știri s-au axat pe activitățile concurenților electorali (conferințe de presă, luări de poziție și un congres).

Imparțialitate și obiectivitate. Toate știrile cu caracter electoral indirect (40) au favorizat administrația publică centrală prin felul în care au fost construite și locul acestora în programele informaționale. Guvernul apare întotdeauna într-o lumină pozitivă datorită mesajelor pe care le transmit jurnaliștii de la postul public de radio și detaliilor pe care le furnizează reporterii. De multe ori acestea țin mai degrabă de viitor decât de prezent: *În următorii 6-8 ani raioanele Călărași, Nisporeni și Strășeni vor putea beneficia de peste un miliard de lei, a decis Guvernul; Ministerul Agriculturii va înăspri condițiile pentru produsele de lactate importate în RM; Până la finele anului 2010 punctele vamale (...) vor fi dotate cu aparate de detectare a materialelor radioactive.*

Alteori, opiniile reporterilor nu sunt separate de fapte, or obiectivitatea jurnalistică presupune o distincție clară între acestea, atât prin unghiul de abordare, cât și prin detaliile furnizate. Iată doar câteva opinii personale ale reporterilor care nu sunt separate de fapte și nici nu sunt susținute de date concrete.

- *Motorina va constitui un suport considerabil pentru producătorii agricoli în campania de recoltare și va face posibilă finalizarea acesteia în termenii stabiliți (17 iulie).*
- *Consider că o problemă prioritară rămâne a fi și pregătirea instituțiilor de învățământ preuniversitar și preșcolar (...) pentru 1 septembrie... Să le spunem ascultătorilor că acum câțiva ani în sat duceați lipsă de apă potabilă, nu erați conectați la gazul natural, drumurile erau deteriorate, dar astăzi situația s-a schimbat cu mult spre bine (18 iulie).*
- *Mulțumite sunt mamele, dar și fetițele care au însușit această meserie...setoși de cunoștințe se dovedesc a fi tinerii strășeneni care recent au absolvit seminarul pentru tinerii întreprinzători, cât și fetițele care au devenit deja croitorese și pot fi angajate la muncă. Cu atât mai mult că pe parcursul verii încă o sumedenie de tineri – băieți și fete – studiază la alte cursuri și seminare care le va da o orientare în viață, în domeniul profesiei îndrăgite (19 iulie).*

În perioada de raport, Radio Moldova a avut 6 subiecte despre activitățile PCRМ. Toate materialele au fost plasate la finalul rubricii *Alegeri 2009* și s-au bucurat de o prezentare clară și bine structurată. Astfel, reportajele de la conferințele de presă ale PCRМ au fost anunțate printr-un *lead* care transmitea ascultătorului chintesența mesajului partidului de guvernământ. Spre exemplu: *Membrii organizației de tineret a PCRМ susțin că PCRМ este singura formațiune care realmente promovează tinerii (13 iulie); PCRМ a desfășurat o conferință de presă ca răspuns la acuzațiile la adresa formațiunii de către partidele de opoziție (14 iulie); PCRМ va opta pentru consens în viitorul Parlament și propune cinci principii de consolidare a forțelor politice după alegeri (15 iulie); PCRМ acuză partidele liberale de opoziție de utilizarea unor metode*

electorale ilegale (16 iulie); PCRМ respinge toate acuzațiile aduse acestuia de către partidele liberale de opoziție (17 iulie).

Spre deosebire de subiectele despre PCRМ, materialele de la evenimentele partidelor de opoziție au fost prezentate radioascultătorilor într-un mod neprofesionist. Astfel din cele 26 de evenimente organizate de acestea, 21 au fost prezentate în unul din următoarele moduri: *PLDM a susținut o conferință de presă sau O confiență de presă a susținut astăzi și PL, sau PD a susținut o conferință de presă în cadrul căreia a abordat mai multe aspecte ale campaniei electorale.* Aceste anunțuri nu oferă nicio informație ascultătorului, iar repetarea mesajului de câteva ori creează impresia că acestea se află într-o continuă organizare de conferințe de presă.

Un alt procedeu de „sterilizare” a mesajului partidelor de opoziție este utilizarea unor citate secundare din luările lor de poziție. Astfel pe data de 15 iulie în reportajul de la conferința PLDM, în care liderul acestei formațiuni dă citire textului unei scrisori adresate Secretarului General al Consiliului Europei, reporterul trunchiază mesajul și omite subiectul principal al scrisorii (**a se vedea Studiul de caz nr. 3**). Felul în care a fost construit materialul, generalizarea și ciopârțirea de mai multe ori a subiectului scrisorii adresate lui Terry Davis de către președintele PLDM denotă că jurnalistul a evitat informarea corectă a radioascultătorului despre evenimentul în cauză, și anume condamnarea comunismului din secolul XXI. Maniera confuză în care a fost prezentat mesajul îl face greu de înțeles pentru un ascultător de rând. Lipsa unor accente corecte și concrete pe marginea textului adresat de Vlad Filat denotă nu numai lipsa de experiență a jurnalistei, dar și intenția postului public de radio de a evita anumite subiecte sensibile care pun într-o lumină negativă Partidul Comuniștilor din Republica Moldova.

Corectitudinea și echilibrul surselor/pluralismul de opinie. În niciuna din cele 40 de știri sau reportaje despre activitatea administrației publice nu a fost respectat pluralismul de opinie, deși cel puțin jumătate dintre acestea s-au referit la subiecte controversate în care era nevoie de prezentarea egală a părților sau a mai multor păreri pentru ca publicul să își creeze propria poziție față de cele întâmplate. Printre subiectele de acest fel se numără: *Cabinetul de miniștri a decis scoaterea adaosului de 15 la sută pentru medicamentele vândute în farmaciile rurale; Reformele din sistemul sănătății din ultimii ani și ajustarea acestuia la standardele europene au condus la rezultate pozitive în domeniu; etc.*

Pluralismul de opinie nu este respectat nici în materialele care reflectă comportamentul partidului de guvernământ în campania pentru alegerile anticipate din 29 iulie. Din 6 subiecte puse pe post despre PCRМ, doar două au avut replici din partea partidelor de opoziție la atacurile aduse de către reprezentanții comuniștilor. Celelalte patru au prezentat poziția acestui partid fără să ofere dreptul la replică contracandidaților acestuia (**a se vedea Studiul de caz nr. 2**), iar jurnaliștii s-au limitat la fraza: *„Liderii celor trei partide liberale nu au fost de găsit astăzi pentru a comenta acuzațiile care li se aduc. Vom încerca să aflăm și poziția lor în cadrul conferințelor de presă pe care aceștia le vor desfășura”*. Lucru care, potrivit datelor monitorizării, nu s-a întâmplat ulterior. Merită menționat și faptul că materiale de la evenimentele Partidului Comuniștilor sunt cele mai lungi ca durată (de la 3.15 minute la 5.15 minute) și astă fără ca în cadrul acestora să mai fie rezervat spațiu și pentru replicile opoziției liberale.

În contrast cu cele prezentate mai sus, evenimentele altor concurenți electorali sunt prezentate cu totul în altă cheie. De menționat că reporterii Radio Moldova au găsit aproape întotdeauna un reprezentant al Partidului Comuniștilor sau Guvernului pentru a contracara atacurile aduse de partidele de opoziție. Astfel în 20 din 26 de materiale realizate de la conferințele PL, PLDM, AMN, PD, PSD și PPCD, părțile vizate (Partidul Comuniștilor sau administrația publică centrală) au avut dreptul la replică, uneori chiar în defavoarea celor care au inițiat tema de discuție.

Prime TV

Implicarea în campania electorală. Buletinile de știri difuzate de Prime TV sunt foarte scurte, de circa 5 minute. Deși, în mod oficial, Prime TV nu se implică în campania electorală, în realitate postul respectiv difuzează aproape în fiecare buletin de știri câte una sau două știri cu impact electoral. Pe parcursul a 6 zile din săptămâna trecută (pe data de 16 iulie monitorizarea nu a fost posibilă din motive tehnice) au fost înregistrate 11 știri de acest gen, dintre care 2 vizau activitatea CEC. De regulă, știrile cu impact electoral se referă la activitatea guvernului. Nici unul dintre candidații PCRM nu a apărut în cadru.

Imparțialitate și obiectivitate. Modul de selectare a știrilor denotă o ușoară favorizare a partidului de guvernământ. Buletinile de doar 5 minute conțin aproape în fiecare zi o știre sau două care, într-un fel sau altul, au la origine mesajele PCRM: 17 iulie: „*Executivul va suplimenta fondurile pentru sinistrați din 2008*”, „*Locuitorii satelor vor putea cumpăra medicamente mai ieftine în rețelele farmaceutice de stat. Ieștinirea survine în urma unei hotărâri de Guvern...*”, „*După ce Rusia a oferit 500 milioane, Guvernul negociază cu China oferirea unui grant de câteva sute de mii de dolari*”. 14 iulie: „*Agricultorii care dețin peste 50 hectare de culturi pot ridica cei 10 litri de motorină la hectar promise de Guvern. În total urmează să fie repartizate 9500 tone de motorină acordate de FR ca ajutor umanitar*”.

Ceilalți concurenți electorali nu se regăsesc în știrile Prime TV decât întâmplător, când e vorba despre activitatea administrației municipale. De exemplu, pe data de 17 iulie, Prime TV s-a referit la furtuna și ploaia care au lovit Chișinăul. Abordarea a fost imparțială și obiectivă. A fost prezentată situația și din alte localități.

Corectitudinea și echilibrul știrilor/pluralismul de opinie. Majoritatea știrilor cu impact electoral sunt prezentate doar din punctul de vedere al oficialităților, nu și al experților independenți. În știrea privind observatorii din CSI sosiți să monitorizeze campania electorală, este citat conducătorul grupului care spune că: „*Oficial, nici o formațiune nu a depus plângeri privind falsificarea listelor electorale...*”. Partidelor de opoziție nu le-a fost solicitată opinia, auditoriului fiindu-i comunicată doar părerea unei persoane din afara țării. În buletinul din 13 iulie, Prime TV a anunțat, cu trimitere la surse oficiale, că „*jumătate din deponenții InvestPrivatBank își pot lua banii*”, fără a prezenta și situația din punctul de vedere al deponenților.

Ținând cont de potențialul acestui post cu acoperire națională, refuzul de a se implica în campania electorală, poate fi interpretat drept o eschivare de la misiunea de informare a publicului, ca o altă modalitate de favorizare indirectă a guvernării.

NIT

Implicarea în campania electorală. În perioada 13 – 19 iulie, în cadrul buletinului de știri „Curier” de la orele 21.30, NIT a difuzat 46 de materiale cu caracter electoral direct sau indirect, inclusiv 22 în cadrul rubricii *Electorală 2009*. În același timp, unele reportaje care nu au fost incluse la rubrica *Electorală 2009* au avut un caracter electoral vădit. Astfel, la 14 iulie a fost pus pe post, în afara rubricii speciale, un reportaj de 3 minute despre o întâlnire electorală a liderului PCRМ Vladimir Voronin în raionul Ialoveni, întâlnire anunțată în felul următor: “A făcut în 8 ani ceea ce alte partide nu au reușit să facă în 10. Este pe scurt ceea ce spun despre Partidul Comuniștilor locuitorii din 4 sate din raionul Ialoveni. Oamenii s-au întâlni cu liderul PCRМ, i-au adresat întrebări și au decis cu cine să voteze pe 29 iulie”. Nu au fost marcate corespunzător și alte materiale cu caracter electoral direct, cum ar fi: “Unele partide politice, în special Partidul Liberal și AMN continuă să utilizeze metode murdare de agitație electorală, cu încălcarea Codului Electoral, a normelor etice și ordinii publice. Declarația a fost făcută de către reprezentantul PCRМ la CEC” (14 iulie), “În rândurile opoziției de dreapta se încinge din nou lupta pentru Piața din centrul capitalei” și „Forțele de dreapta resping unanim propunerea comuniștilor de a ajunge la un consens politic în viitorul parlament” (16 iulie) etc. De asemenea, nu au fost incluse la rubrica *Electorală 2009* materialele care laudă eforturile Guvernului R. Moldova, astfel fiind favorizat concurentul electoral PCRМ, dar și cele care prezintă în context negativ autoritățile locale din capitală, fiind devaforizat PL. Spre exemplu: 15 iulie – „Plecarea în masă a moldovenilor din țară a început în anii '90, odată cu inițierea privatizării” (se afirmă că în 2005, după îmbunătățirea situației economice și sociale, numărul celor plecați nu mai este așa de mare); 16 iulie – grădinița din Mășcăuți a fost renovată din banii guvernului; 17 iulie – „Zi deosebită pentru locuitorii satului Bulboaca” (este vorba de renovarea punctului medical din localitate, la evenimentul de redeschidere fiind prezent și Vladimir Voronin. S-a menționat doar în treacăt că finanțarea a fost oferită de Banca Mondială și nu s-a spus în general că au contribuit financiar și locuitorii. S-a lăsat să se înțeleagă că este o realizare a guvernării, care pe parcursul ultimilor opt ani a făcut multe lucruri bune); 17 iulie – „Dezastrul de acum o săptămână se repetă. Oamenii se arată indignați că cei care ar trebui să rezolve problemele participă la dezbateri televizate” (material în care primarul general Chirtoacă este învinuit că nu se ocupă de soluționarea problemelor capitalei).

Imparțialitate și obiectivitate. Buletinele de știri ale postului de televiziune NIT nu sunt concepute pentru a le oferi telespectatorilor maximum de informații despre programele electorale ale concurenților, ajutându-i astfel să facă o alegere conștientă, ci pentru a promova concurentul electoral PCRМ și a-i denigra pe oponenții acestuia, în special partidele de orientare liberală, și mai nou – pe liderul PDM Marian Lupu. De fiecare dată când a relatat despre evenimentele organizate de opoziție, NIT a făcut comentarii de natură să deturneze mesajul electoral al respectivilor concurenți, prin comentarii vădit tendențioase, scoaterea informației din context, judecăți de valoare în știri, interpretări și asocieri false, aprecieri ironice etc. În același timp, în reportajele despre activitățile partidelor de opoziție, deseori au fost incluse informații și date despre programul electoral al PCRМ sau poziția/opinia acestui partid vizavi de diferite

probleme de care se confruntă societatea. În cazul materialelor despre evenimentele PCRМ care au criticat dur partidele liberale, reprezentanților opoziției nu li s-a oferit dreptul la replică. Astfel, jurnaliștii și editorii de știri de la NIT continuă să recurgă la procedee străine jurnalismului responsabil și fac dovada angajamentului său editorial față de actualul partid de guvernământ.

O mostră de jurnalism parțial și neobiectiv este reportajul pus pe post la 13 iulie despre întâlnirile candidatului PLDM Vitalie Nagacevski cu alegătorii. Din anunțul de prezentare devine clar că materialul este tendențios: „*Un candidat PLDM a declarat la o întâlnire cu alegătorii că cetățenii Moldovei care nu cunosc limba de stat nu sunt patrioți ai acestei țări. Declarația vine la puțin timp după scandalul provocat de un alt membru PLDM, care a declarat că de drepturi depline în stat trebuie să beneficieze doar tinerii care cunosc limba română*”. La întâlnirea cu alegătorii despre care relatează NIT, V. Nagacevski, răspunzând la una din întrebările legate de afirmațiile unor persoane care se declară patrioți, a declarat: „*Kak mojet on pretendovati cito iavleatsea patriotom Moldovi, ne znaia gosudarstvennogo iazika?*” (în traducere: „Cum poate el pretinde că este patriot al Moldovei, dacă nu cunoaște limba de stat?”). Însă reporterul răstălmăcește declarațiile lui Nagacevski și afirmă că acesta „*nu a avut argument dar, ca să nu tacă, a spus că cetățenii moldoveni care nu cunosc limba de stat nu sunt patrioți*”. În continuare, NIT revine la declarațiile candidatului PLDM Iurie Leancă privind strategia de integrare în societate a reprezentanților minorităților etnice, care la fel au fost interpretate tendențios, lăsând să se înțeleagă că PLDM urmărește marginalizarea celor care nu cunosc limba română, aceștia fiind cetățeni de mâna a doua. În finalul reportajului se spune că politicile de segregare etnică au declanșat războiul de pe Nistru din anul 1992. Pe toată durata materialului, declarația lui Nagacevski a fost repetată de trei ori, pentru a accentua gravitatea acuzațiilor aduse. Și în alte cazuri, NIT recurge la repetarea unor imagini sau declarații în scopuri manipulatorii. Astfel, imaginile de la protestele stradale din 6 și 7 aprilie, în special cele în care apar liderii partidelor de opoziție, sunt reluate ori de câte ori acest „fundal” video contribuie la conturarea imaginii negative a respectivilor concurenți electorali. Contrar recomandărilor de prezentare a materialelor de arhivă, NIT reia imagini din timpul protestelor fără a indica data exactă a filmării acestora.

În aceeași ediție a buletinului de știri a fost pus pe post un reportaj despre contestația depusă la CEC de concurentul electoral PDM, prin care se cerea interzicerea difuzării unui spot electoral al Partidul Comuniștilor, în care apare fostul membru al PCRМ, Marian Lupu, actualul lider al PD. Deși CEC a interzis difuzarea spotului, postul de televiziune NIT a reluat integral spotul interzis în corpul știrii. De asemenea, a fost mediatizată declarația reprezentantului PCRМ la CEC care a spus că PCRМ a atacat decizia CEC în instanță de judecată: „*Acest spot nu va fi scos din grila de emisie a mijloacelor de informare în masă. Dacă reprezentanților PDM le este rușine de liderul său, fost membru al PCRМ, este o problemă de imagine a PDM și nicidecum a PCRМ*”. Pe lângă faptul că acest reportaj încalcă o hotărâre a CEC și difuzează, în știri, această reclamă electorală interzisă pentru difuzare, NIT încalcă dreptul la replică al reprezentanților PDM care nu sunt citați în reportaj.

În emisiunea „Curier” din 16 iulie, în afara rubricii *Electorală 2009*, a fost pus pe post un subiect cu durata de 4 minute și 45 secunde despre presupusa intenție a Partidului Democrat și a liderului acestuia Marian Lupu de a organiza o Mare Adunare Națională în data de 26 iulie. Cu toate că din reportaj e clar că PDM nu intenționează să organizeze la acea dată nici o adunare, cu

excepția Congresului partidului, totuși subiectul este prezentat de o manieră care să convingă telespectatorul că Lupu își dorește convocarea unei mari adunări în centrul Chișinăului „...pentru a continua ce am început pe 6 aprilie...”. Mai mult decât atât, potrivit NIT, Lupu s-ar fi aflat într-o competiție cu liderii partidelor liberale pentru Piața Marii Adunări Naționale. Materialul s-a bazat pe un zvon preluat din Internet și de pe bloguri. Scopul materialului este de a-l discreditat pe Marian Lupu, partidul pe care îl conduce, dar și celelalte partide ne-comuniste, prezentate ca fiind organizatoare ale protestelor soldate cu devastări (a se vedea Studiul de caz nr. 4).

Corectitudinea și echilibrul știrilor/pluralismul surselor. Din cele 40 de materiale ce au abordat subiecte controversate, 22 au prezentat informația sau dintr-o singură sursă, sau din două, dar opinia celei de-a doua părți fiind distorsionată. Un exemplu este reportajul din 16 iulie, în care a fost prezentat un raport al Coaliției „Controlul Civic - Alegeri 2009” care învinuiește concurenții electorali PL, MAE și PLDM de „nereguli comise cras”, după cum a anunță reporterul, și anume: „difuzarea spoturilor fără mențiunea „achitat din fondul electoral” și fără ca acestea să fie incluse în rubrica Electorală 2009, vandalizarea masivă a panourilor electorale, precum și nerespectarea eticii în desfășurarea dezbaterilor electorale”. Reprezentanților acestor concurenți electorali nu li s-a oferit dreptul la replică.

La 17 iulie, NIT anunță o “dezvăluire șocantă” și anume: “Într-o înregistrare video, plasată pe Internet, un tânăr afirmă că alături de alți semeni de ai săi a fost instruit cum să organizeze protestele din 6 și 7 aprilie din centrul capitalei. Autorul explică cum a fost elaborat scenariul protestelor și cum liderii formațiunilor liberale, sub egida cărora s-au organizat manifestațiile, i-au lăsat în piață, pe mâna poliției” (sublinierile ne aparțin). “Dezvăluirea” se bazează pe o înregistrare a unei persoane anonime care stă cu spatele la camera de luat vederi și care face insinuări despre niște presupuși instructori străini și locali care l-ar fi instruit la seminare în Vadul-lui-Vodă cum să organizeze protestele. Numele acestor presupuși instructori: Stiv, Mark, Alex, Rasha, Liliana, Mihai, Vlad seamănă izbitor de mult cu numele unor lideri ai opoziției sau persoane cunoscute din organizațiile internaționale, acuzate și ele că ar sprijini opoziția. Din tonul declarațiilor este clar că tânărul citește un text, și nu relatează despre propriile experiențe. Materialul este însoțit de fon muzical grav, fiind reluate imagini de la proteste, în care apar Filat, Chirtoacă, Vieru. „Seminarele continuă... Croații, sârbii doresc repetarea evenimentelor din 7 aprilie ... au mai fost invitați din Ucraina cei de la „Pora”... deci, s-ar putea ca pe 30 iulie să fie deosebit de cald în centrul Chișinăului”, avertizează sursa anonimă. Chiar dacă NIT recunoaște că ceea ce spune acest tânăr nu este verificat („relatățile nu pot fi verificate”), totuși a anunțat că în curând va difuza versiunea integrală a acestei înregistrări video.

Separarea faptelor de opinie. În reportajele despre PCRM, reporterii de la NIT nu se limitează în epitete și aprecieri laudative: PCRM „a demonstrat prin fapte concrete că merită să rămână la cârma țării” (13 iulie); „a făcut în 8 ani ceea ce alte partide nu au reușit să facă în 10”, „partidul fâuririi” (14 iulie); „întinde mâna oponenților politici” (15 iulie) etc. Postul de televiziune inoculează telespectatorilor ideea că doar PCRM poate guverna eficient țara („nu există altă forță politică în afară de PCRM care poate asigura dezvoltarea țării” (17 iulie), iar dacă acest partid nu va fi la putere, în Moldova va începe un război civil, „Ambițiile de a debarca cel mai puternic partid din țară, conform estimărilor, creează riscuri enorme ca Moldova să fie zguduită din nou de violențe...” (16 iulie).

În schimb, atunci când relatează despre partidele liberale și PDM, acești concurenți electorali sunt etichetați nu doar de sursele citate, ci și de reporterii de la NIT: „*liberalilor nu le trebuie puterea, lor le trebuie dezastru*”, „*partidele radicale de dreapta în mod satanic încearcă să-și decline vina*”, „*partidele radicale de dreapta stau în spatele „pogromurilor” din 7 aprilie*”, „*forțele de opoziție sunt departe de a accepta instaurarea păcii politice și sociale în Moldova*”, „*rodul imaginației bolnave a liberalilor*”, „*Mihai Ghimpu are halucinații*”, „*administrația Chirtoacă a dat din nou cu fața în glod*”.

EU TV

Implicarea în campania electorală. În perioada 13-19 iulie, postul EU TV a difuzat 58 de știri cu impact electoral direct sau indirect, inclusiv 27 la rubrica *Electorala 2009*. Șase au reflectat activitatea Comisiei Electorale Centrale, șapte știri au vizat administrația publică locală, iar alte șase - activitatea vicepremierului Iurie Roșca. Rubrica *Electorala 2009* a conținut, de regulă, reportaje de la conferințele de presă ale concurenților electorali. În general, postul EU TV încearcă să acopere majoritatea evenimentelor organizate de concurenții electorali.

Imparțialitate și obiectivitate. În perioada de raport, EU TV a favorizat în mod evident PPCD. Acesta este singurul partid prezentat doar în lumină pozitivă. Simpatia față de liderul PPCD, vicepremierul Iurie Roșca, este evidentă în buletinele din 16 și 17 iulie când acestuia i-au fost dedicate câte două știri într-un singur buletin. Știrile din 17 iulie au avut o durată de aproape 5 minute. E vorba despre vizitele lui Iurie Roșca la Comisariatul general de poliție din Chișinău și la Serviciul de grăniceri. Un exemplu de parțialitate în cazul lui Iurie Roșca este știrea din 14 iulie privind ședința Curții Supreme de Justiție în dosarul „Tentativa de asasinare a lui Iurie Roșca”. EU TV informează: „*Curtea Supremă de Justiție a amânat ședința de judecată în dosarul “Tentativa de asasinare a lui Iurie Roșca”. Motivul amânării a fost absența judecătorului de instrucție*”, trecând sub tăcere informația comunicată de alte mass-media, potrivit căreia *Curtea Supremă de Justiție a decis că procurorul general, Valeriu Gurbulea, și viceministrul de interne, Valentin Zubic, au declarat nelegitim că liderul Alianței Moldova Noastră, Serafim Urechean, și Ion Pleșca, membru al acestei formațiuni, ar fi implicați în tentativa de asasinare a lui Iurie Roșca. CSJ a menținut astfel decizia instanței anterioare și a respins demersul procurorului din acest dosar.*

Pe de altă parte, se atestă o reflectare mai echilibrată a activității administrației publice locale din Chișinău. Deși la 13 iulie a titrat în Sumar: „*Neputința administrației municipale iese din nou la iveală*”, conținutul reportajului privind ploile abundente a fost imparțial și obiectiv, cu informații din surse diverse. În general, din cele 8 știri care au vizat administrația publică locală, 6 au fost neutre, echilibrate și doar 2 defavorabile actualului primar (în știrea din 14 iulie, unul dintre protestatarii de la Regia transport electric, care cer demiterea actualului director, declară că: „*feciorii lui Morgoci lucrează în Primărie, cumătrii lucrează în primărie...*”, însă reporterul nu solicită opinia reprezentantului Primăriei în această privință. În aspectele referitoare la esența conflictului, știrea a fost imparțială.)

Din cele 11 știri cu impact electoral direct sau indirect, care au vizat guvernarea actuală în afara rubricii *Electorala 2009*, 5 au fost favorabile guvernării, 3 defavorabile, iar 3 neutre. În cadrul

rubricii *Electorală 2009*, PCRМ este prezentat în lumină pozitivă de 8 ori, în lumină negativă – de 9 ori, iar de 10 ori – neutru. Favorizarea PCRМ se observă în reportajul de la conferința de presă a liderului PCRМ Vladimir Voronin care a avut cea mai lungă durată și a fost pus pe post primul. EU TV a manifestat o atitudine tendențioasă față de AMN prin *lead*-ul în care se spune că „*Alianța Moldova Noastră respinge consensul politic de după alegeri propus ieri de către președintele Partidului Comuniștilor. Vicepreședintele AMN, Veaceslav Untilă, a declarat astăzi ca celor trei partide de opoziție: AMN, PL și PLDM le-ar fi suficiente și 52 de mandate în viitorul Parlament pentru ca măcar un an să se aște la conducerea țării*” (16 iulie). De fapt, AMN nu respinge “consensul politic”, ci modul în care îl vede liderul PCRМ. Un alt exemplu de lipsă de echidistanță este afirmația precum că “*Referindu-se la cele cinci principii de consens politic lansate de Voronin, Lupu a spus că PD respinge această inițiativă spunând că are motive serioase pentru a face acest lucru*” (17 iulie). În realitate, liderul PD nu a respins inițiativa în sine, pe care a salutat-o, ci modul în care aceasta a fost făcută. EU TV nu a prezentat aceste detalii. Din 25 de știri care au vizat partidele de opoziție în cadrul rubricii *Electorală 2009*, 10 le-au prezentat în lumină negativă, 4 – pozitivă, iar 12 au fost neutre.

Un exemplu de menajare a guvernării a fost știrea din 18 iulie privind declarația ministrului polonez de externe Radosław Sikorski care ar fi spus că: “*în R. Moldova, la 29 iulie, vor avea loc noi alegeri parlamentare. Noi sperăm că acestea vor fi corecte*”. În realitate, Sikorski a declarat că în R. Moldova la 29 iulie vor avea loc “*alegeri parlamentare repetate, deoarece în cele precedente au fost multe probleme*”. “*Noi contăm foarte mult că alegerile repetate vor fi echitabile...*”. Este ușor de observat că declarația lui Sikorski a fost cenzurată, pentru că era favorabilă opoziției.

Corectitudinea și echilibrul surselor/pluralismul de opinie. Din cele 34 de știri controversate, majoritatea (20) au prezentat poziția unei singure părți din conflict. În timp ce declarațiile partidelor de opoziție sunt echilibrate prin solicitarea punctului de vedere al reprezentanților PCRМ, principiul respectiv nu se aplică de regulă și în cazul declarațiilor partidului de guvernământ și ale liderilor PPCD. De exemplu, într-o știre privind bilanțul primei luni de activitate, vicepremierul Iurie Roșca a menționat că Primăria Chișinău nu respectă deciziile CEDO în privința asigurării cu apartamente a unor persoane, dar opinia Primăriei în această problemă nu a fost solicitată. De asemenea, acuzațiile aduse partidelor de opoziție de liderii tineretului comunist („*partidele liberale i-au plasat pe tineri la coada listei... În parlamentul precedent tinerii au fost reprezentanți numai în PCRМ*”, 13 iulie) sau ale lui Vladimir Voronin, care a calificat, pe data de 15 iulie, partidele de opoziție drept „*radicale*” nu au fost „echilibrate” cu prezentarea celei de-a doua surse. Într-un comunicat al MAI din 19 iulie se spune că în satul Băcioi, în cadrul unei adunări electorale, unul dintre reprezentanții PL „*a instigat lumea la nesupunere*”, iar vicepreședintele PL, Dorin Chirtoacă, “*a susținut acțiunile ilicite ale lui Vitalie Șalari, având un comportament arogant și provocator*”, însă aceste afirmații nu au fost puse la îndoială și nu au fost verificate de reporteri.

4. Concluzii

În baza rezultatelor monitorizării se poate constata că, în intervalul 13-19 iulie, posturile monitorizate au continuat să admită abateri grave de la principiile etice și deontologice. În consecință, aceste posturi nu reflectă campania electorală corect și echidistant.

- Posturile publice Moldova 1 și Radio Moldova continuă să aplice selectiv principiile reflectării echitabile, echilibrate și imparțiale a alegerilor parlamentare. Principiul pluralismului de surse este respectat doar în știrile ce vizează PCRM și ignorat în majoritatea cazurilor când e vorba de partidele de opoziție. O parte din știrile inserate la rubrica *Alegeri 2009* discreditează partidele de opoziție prin scoaterea din context a unor mesaje lansate de reprezentanții acestor formațiuni. Materialele despre PCRM sunt bine organizate, cu texte bine structurate și detalii care pun într-o lumină favorabilă acest partid.
- Postul privat Prime TV favorizează indirect PCRM prin știri cu tangență electorală care promovează imaginea actualei guvernări. Ceilalți concurenți electorali nu au fost prezenți în buletinele de știri. Prin decizia de a nu se implica în reflectarea campaniei, Prime TV privează publicul de informații cu privire la toți concurenții electorali, limitându-i accesul la informație pluralistă.
- Știrile postului de televiziune cu acoperire quasi-națională NIT sunt concepute astfel încât să promoveze concurentul electoral PCRM și să-i denigreze pe oponenții acestuia. Majoritatea știrilor puse pe post de NIT în perioada de referință au fost parțiale, iar cele care au vizat partidele de opoziție deseori au fost denigratoare. Postul promovează limbajul jurnalistic agresiv, nu separă faptele de opinie, comentează afirmațiile surselor citate, admite judecăți de valoare și utilizează masiv imagini de arhivă în scopul discreditării anumitor concurenți electorali.
- Postul cu acoperire quasi-națională EU TV reflectă relativ imparțial evenimentele legate direct sau indirect de campania electorală și concurenții electorali. Numărul mare de știri care favorizează anumiți concurenți electorali vorbește însă despre o anumită tendință de partizanate din partea postului respectiv față de acțiunile guvernului, PCRM și PPCD. Deși continuă să aibă carențe la capitolul echilibrul surselor, EU TV este mai echilibrat decât celelalte posturi monitorizate.

5. Acțiuni întreprinse pentru ameliorarea situației

În perioada 13-19 iulie, patru cazuri flagrante de încălcare a principiilor etice și profesionale au fost analizate în studii de caz (o știre de la Moldova 1, două materiale de la Radio Moldova și o știre de NIT), acestea fiind plasate pe portalul informațional Moldova azi (www.azi.md).

Totodată, la 15 iulie, CIJ a expediat pe adresa Comisiei Electorale Centrale și Consiliului Coordonator al Audiovizualului cel de-al treilea raport de monitorizare însoțit de o scrisoare în care atenționează asupra admiterii de posturile monitorizate a mai multor încălcări ale Regulamentului privind reflectarea campaniei electorale în alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009 în mijloacele de informare în masă din Republica Moldova.

CIJ a solicitat CEC și CCA să examineze aceste cazuri și să măsoare măsurile necesare pentru a asigura *imparțialitatea, echilibrul și favorizarea liberei formări a opiniilor, prin prezentarea punctelor de vedere ale oponenților*.

Pe 13 iulie, Consiliul Coordonator al Audiovizualului a emis un comunicat în care reiterează necesitatea respectării de către radiodifuzori a prevederilor și cadrului juridic stabilit în mai

multe documente elaborate de către CEC și CCA, în vederea informării corecte și obiective a electoratului privind platformele și programele politice ale concurenților electorali, în așa mod încât alegătorii să-și poată exprima liber și corect dreptul lor constituțional. Comunicatul este general și se referă la toate posturile de radio și tv antrenate în reflectarea campaniei electorale

La 16 iulie, CCA a difuzat un nou comunicat în care se spune că în ultima perioadă în adresa CCA parvin semnale din partea mai multor consumatori de programe potrivit cărora, în cadrul serviciilor de programe ale unor radiodifuzori sunt plasate emisiuni cu caracter electoral care nu corespund grilelor de emisie și Regulamentelor interne aprobate de CCA.

CCA cheamă instituțiile audiovizuale care organizează dezbateri electorale să asigure în conformitate cu prevederile legislației în vigoare acordarea timpilor de antenă în condiții egale pentru toți concurenții electorali, iar realizatorii și moderatorii acestor emisiuni să fie imparțiali, să asigure menținerea dezbaterii în tematica campaniei electorale și să intervină în cazul în care invitații încalcă prevederile stabilite de normele naționale. Din nou, comunicatul s-a adresat tuturor posturilor TV și radio care reflectă campania, fără a face trimitere la cazuri concrete de încălcare a legislației.

6. Recomandări:

- Mass-media monitorizate ar trebui să utilizeze rapoartele de monitorizare ca instrumente de autoreglementare și să elimine carențele, astfel încât în activitatea lor ulterioară:

Moldova 1 și Radio Moldova

- Să informeze corect, imparțial și echidistant alegătorii;
- Să elimine discriminările în aplicarea principiului pluralismului și diversității de opinie și în oferirea dreptului la replică;
- Să reflecte veridic evenimentele fără a deforma sensul realității prin cenzurarea informației și „sterilizarea” mesajelor concurenților electorali.

NIT

- Să renunțe, în știri, la aprecierea/comentarea evenimentelor electorale ale partidelor politice sau a reprezentanților acestora;
- Să elimine discriminările în aplicarea principiului pluralismului și diversității de opinie și în oferirea dreptului la replică;
- Să țină cont de convingerile politice ale diferitelor categorii ale populației, asigurând echilibrul și diversitatea opiniilor, dar și libertatea de exprimare;
- Să reflecte veridic evenimentele fără a deforma sensul realității prin montaj și comentarii.

Prime TV

- Să-și construiască astfel buletinele încât acestea să nu favorizeze în știri un concurent electoral în detrimentul altora.

EU TV

- Să respecte principiul imparțialității în raport cu toți concurenții electorali;
- Să elimine carențele legate de reflectarea neechilibrată a părților implicate în situații de conflict.

- Consiliul de Observatori al Companiei Teleradio-Moldova să examineze, în procedură de urgență, rapoartele de monitorizare și să ia măsuri pentru a asigura prezentarea echilibrată, în interesul publicului, a evenimentelor electorale la Moldova 1 și Radio Moldova.
- Consiliul Coordonator al Audiovizualului să se autosesizeze și să aplice măsuri concrete, în conformitate cu prevederile Codului Audiovizualului, față de radiodifuzorii care încalcă dreptul locuitorilor RM la informare completă, obiectivă și veridică, dreptul la libera exprimare a opiniilor și dreptul la libera comunicare a informațiilor prin intermediul mijloacelor de radiodifuziune și televiziune.

Coaliția 2009 este o uniune benevolă de organizații neguvernamentale din Republica Moldova care au drept scop sa contribuie la asigurarea unor alegeri libere, corecte, transparente și democratice ale Parlamentului Republicii Moldova și continuă activitățile de promovare a unor alegeri libere și corecte demarate de Coaliția 2005 și 2007. La moment Coaliția 2009 întrunește peste 70 de organizații neguvernamentale.

ANEXĂ

Studiu de caz nr.1

Moldova 1, Mesager, 13 iulie, ora 21.21

Reporter: Vasile Munteanu

Postul de televiziune Moldova 1 a difuzat la 13 iulie o știre de la conferința de presă a președintelui Mișcării Acțiunea Europeană, Anatol Petrencu, care a anunțat că se retrage din cursa electorală.

Deși la conferința respectivă Petrencu a anunțat că renunță la campanie, dar va participa în dezbaterile electorale pentru a promova ideea debarcării comuniștilor de la putere, reportajul pus pe post de Moldova 1 filtrează informația și deturbează mesajul. Modul în care este construită știrea și selecția inserturilor contribuie la transmiterea următorului mesaj către telespectatori: MAE se retrage din cursa electorală pentru a demonstra că nu are orgoliu, acesta fiindu-le caracteristic liderilor partidelor de dreapta, odată ce nu au dorit să meargă în alegeri pe o listă comună.

Lead-ul știrii este neutru și informează în general despre decizia MAE.

Prezentator: MAE nu va participa la alegerile parlamentare din 29 iulie. Anunțul a fost făcut astăzi la o conferință de presă de liderul formațiunii Anatol Petrencu. Formațiunea se va retrage din 22 iulie din cursa electorală.

Urmează textul reporterului care deplasează accentul de pe adevăratul, principalul motiv din care MAE se retrage din campanie, transferându-l pe unul fals, minor: „gestul vine să demonstreze că liderul MAE nu e orgolios”.

Reporter: *Anatol Petrencu a anunțat astăzi că formațiunea sa nu va participa la scrutinul din 29 iulie, menționând totodată că nu renunță la campania electorală și va fi prezent la dezbaterile electorale de la postul public de televiziune. Potrivit lui Petrencu, gestul vine să demonstreze o dată în plus că un partid politic poate renunța la orgoliu.*

Insert 1

Anatol Petrencu: *Nu putem să stăm de o parte chiar dacă nu avem absolut nici un interes electoral. Vrem să demonstrăm prin exemplul nostru că pentru o cauză nobilă și în Moldova este posibil ca o formațiune politică să renunțe la orgoliu, marele păcat al politicianilor de la noi.*

Ruptă din context, această declarație nu varsă lumină asupra motivului - „cauzei nobile” - la care se referă Petrencu. În continuare, în știre este inserată părerea lui Anatol Petrencu față de refuzul partidelor liberale de opoziție de a participa în alegeri pe o listă comună.

Insert 2

Anatol Petrencu: *MAE a fost primul partid care a făcut apel către toate forțele politice de dreapta pentru a se prezenta în actuala campanie electorală împreună. Am continuat aceste demersuri până în ultima clipă, atât oficial, prin îndemnuri publice, cât și neoficial, prin discuții lungi. Din păcate acest deziderat al societății noastre nu s-a concretizat.*

Deși declarația originală a lui Anatol Petrencu indică clar asupra motivului care a determinat MAE să se retragă din cursă, Moldova 1 cenzurează mesajul liderului MAE, inserând în buletin doar informație sterilă, astfel încât să nu pună în lumină negativă partidul de guvernământ. Pentru comparație, prezentăm în continuare citatele difuzate la 13 iulie de alte mijloace de informare în masă.

Anatol Petrencu: *MAE anunță astăzi public intenția de a se retrage din cursă la sfârșitul perioadei de campanie electorală pentru a susține lupta împotriva celui mai mare dușman al democrației – comunismul. Înscrierea MAE în competiția electorală nu a vizat nici o clipă divizarea voturilor anticomuniste, ci dimpotrivă susținerea eforturilor politice pentru înlăturarea de la putere a PCR (Pro TV, 13 iulie).*

Anatol Petrencu: *MAE anunță astăzi public intenția de a se retrage din cursă la sfârșitul perioadei de campanie electorală pentru a susține lupta împotriva celui mai mare dușman al democrației – comunismul. MAE nu numai că va recomanda membrilor și susținătorilor săi să voteze partidele de dreapta, puternic consolidate din viața politică a Moldovei, dar va face o campanie activă, puternică de mobilizare la vot a electoratului de dreapta și de condamnare a comunismului” (EU TV, 13 iulie)*

„Am luat această decizie pentru a nu dispersa voturile, pentru a nu rupe din voturile partidelor de opoziție”, a declarat Petrencu, precizând că MAE nu dorește nimic în schimb, „nici locuri pe liste, nici alte avantaje politice”. Anatol Petrencu a mai spus că MAE va încerca să convingă electoratul indecis să facă o alegere corectă, va promova un mesaj foarte clar anticomunist și va îndemna susținătorii să aleagă unul din partidele parlamentare de opoziție.” (Info-Prim Neo, 13 iulie).

Studiu de caz nr. 2

Radio Moldova, Panorama Zilei, 14 iulie, ora 19.00

Reporter: Rodica Railean

În emisiunea *Panorama Zilei* din data de 14 iulie, la rubrica *Alegeri 2009* a fost pus pe post un subiect realizat de la o conferință de presă a Partidului Comuniștilor din Republica Moldova. În cadrul materialului cu durata de 3 minute și 50 de secunde, reprezentanții acestei formațiuni politice fac mai multe acuzații la adresa unor concurenți electorali care rămân fără dreptul la replică. Din material reiese că reporterul nici nu a încercat să ia legătura cu părțile vizate în reportaj deoarece lipsește orice informație despre efortul pe care l-a făcut acesta pentru a-i găsi.

Menționăm, totodată, că în cadrul aceluiași program au fost puse pe post alte patru reportaje de la conferințele de presă ale Partidului Liberal, Partidului Social-Democrat, Partidului Liberal Democrat și Alianței Moldova Noastră. Toate acuzațiile lansate de reprezentanții acestor partide la adresa Partidului Comuniștilor din Republica Moldova au fost echilibrate de replicile candidaților PCRM sau ale instituțiilor vizate din administrația publică centrală. Două din aceste reportaje au fost realizate de către același corespondent, Rodica Railean.

Situația prezentată mai sus denotă faptul că Radio Moldova respectă selectiv normele jurnalistice în funcție de actorii electorali despre care relatează. Totodată, partizanatul pe care îl promovează postul public de radio prin favorizarea unui candidat electoral încalcă grav principiile imparțialității și echidistanței față de actorii politici. Acest fapt denaturează confruntările din câmpul electoral și lipsește alegătorii de informații obiective, fapt care prejudiciază calitatea votului din ziua alegerilor. Materialul realizat de Rodica Railean demonstrează că responsabilitatea în fața publicului ascultător este departe de a fi o normă de ordin profesional pentru unii jurnaliști de la Radio Moldova.

Studiu de caz nr. 3

Radio Moldova, Panorama Zilei, 15 iulie, ora 19.00

Reporter: Rodica Railean

La 15 iulie, în cadrul emisiunii informative *Panorama Zilei*, Radio Moldova a pus pe post, la rubrica *Alegeri 2009*, un reportaj de la o conferință de presă organizată de Partidul Liberal Democrat din Moldova. Autoarea materialului trunchiază mesajul lansat de liderul formațiunii politice Vlad Filat și omite subiectul principal al scrisorii lansate de către președintele PLDM în adresa Secretarului General al Consiliului Europei.

Rodica Railean: *Liderul Partidului Liberal Democrat a dat citire în cadrul unei conferințe de presă unei scrisori elaborată de membrii formațiunii în adresa Secretarului General al Consiliului Europei. În prima parte a scrisorii PLDM se referă la suportul acordat de structurile europene Republicii Moldova.*

Vlad Filat: *Consiliul Europei și Dvs. personal ați intervenit ori de câte ori în țara noastră s-au înregistrat tensionări de situație de ordin major, iar rolul de mediator pe care l-ați jucat cu succes a fost în măsură să contribuie decisiv la soluționarea problemelor. Grație suportului acordat, Republica Moldova a realizat unele progrese pe fâgașul dezvoltării democratice.*

Orice material de presă începe cu chintesența informației. În cazul de față avem o întârziere de aproximativ un minut de la subiectul scrisorii. De regulă, mass media evită să pună în știri aceste elemente caracteristice unui mesaj diplomatic și mai puțin unui text jurnalistic.

Rodica Railean: *După care PLDM informează Consiliul Europei despre modul în care, spun ei, au evoluat evenimentele la Chișinău după alegerile parlamentare.*

Vlad Filat: *Țin să vă mulțumesc pe această cale pentru intervenția promptă și mesajul continuu pe care l-a promovat instituția condusă de Dvs. vizavi de situația (Text omis: **descrișă mai sus. Grație, inclusiv, acestui efort, a devenit posibilă eliberarea tinerilor. Chiar dacă nu se mai află în penitenciare, chiar dacă nu mai sînt torturați, acești tineri merită o reabilitare juridică și morală. Cu atît mai mult cu cît hărțuirea lor continuă, iar presiunea psihologică este enormă...***

*...Sunt nevoit să constat, însă, că reacția de răspuns a autorităților moldovene nu întotdeauna a fost una pe măsură.) Dincolo de faptul că Moldova se află sub monitorizarea Consiliului Europei de la 1995 încoace, dincolo de gravele disfuncționalități în activitatea instituțiilor democratice și derapajele evidente la capitolul asigurării drepturilor fundamentale ale omului, Republica Moldova, mai bine zis cei care conduc țara de peste opt ani, se confruntă cu o acută lipsă de voință politică în procesul de asimilare a valorilor promovate de Consiliul Europei. Nici pînă în prezent Moldova nu s-a aliniat Rezoluției Consiliului Europei privind condamnarea regimurilor comuniste totalitare, chiar dacă în Parlamentul de la Chișinău problema a fost abordată de nenumărate ori. (Text omis: **Astăzi am ajuns să constatăm că această chestiune este mai actuală ca oricând.**)*

În cazul de mai sus, se produce o deturnare a mesajului de la subiectul acestuia. Cu ajutorul editării audio sunt eliminate câteva cuvinte de la finalul primei propoziții (scrise cu italic - n.n.), astfel că nu mai este clar la care situație se referă vorbitorul. Acest lucru este făcut într-o manieră brutală, fapt sesizat la minutul 1.10 din reportaj. Mai departe autoarea scoate tot pasajul în care Vlad Filat se referea la situația despre care vorbea și lipește un alt aliniat din scrisoare, nu înainte de a scoate prima și ultima propoziția a acestuia.

Ciopârțirea textului și alegerea unor aliniate secundare mesajului transmis de liderul PLDM denotă faptul că jurnalista a vrut să sterilizeze informația pentru a dezinforma radioascultătorul despre adevăratul subiect al Scrisorii deschise adresate Secretarului general al Consiliului Europei. Publicul Radio Moldova nu a aflat la ce se referea Vlad Filat și care era mesajul acestuia către Terry Davis.

Rodica Railean: *La finalul scrisorii, printr-o frază PLDM face și un apel către Secretarul Consiliului Europei.*

Vlad Filat: *(...) fac apel (...) să uzați de influența și pârghiile pe care le aveți la dispoziție, pentru a iniția revizuirea Rezoluției CE privind condamnarea regimurilor comuniste totalitare (Text omis: **astfel încât aceasta să se refere și la crimele comunismului în secolul XXI. Numai astfel vor putea fi reabilite victimele nevinovate ale regimului comunist din Republica Moldova, dar și prevenite posibile repetări în viitor ale acestor manifestări violente, care nu au nimic în comun cu democrația, statul de drept și drepturile omului!**)*

Și în acest pasaj, autoarea reduce din textul lui Filat, astfel că acesta nu mai ajunge să se refere la condamnarea crimelor comunismului din secolul XXI nici de data aceasta.

Relatarea este balansată de replica unui lider PCRM, chiar dacă numele acestui partid nu apare în materialul pus pe post. Victor Stepaniuc afirmă că Partidul Comuniștilor a respins doctrinele totalitare încă din 1995 și că rezoluțiile organismelor europene referitoare la condamnarea crimelor regimurilor totalitare nu se referă la partidele de stânga contemporane care se numesc socialiste ori comuniste.

Felul în care a fost construit materialul, generalizarea și ciopârțirea de mai multe ori a subiectului scrisorii adresate lui Terry Davis de către președintele PLDM denotă că jurnalistul a evitat în mod deliberat informarea corectă a radioascultătorului despre evenimentul în cauză. Maniera confuză în care a fost prezentat mesajul îl face greu de înțeles pentru un ascultător de rând. Lipsa unor accente corecte și concrete pe marginea textului adresat de Vlad Filat denotă nu numai lipsa de experiență a jurnalistei, dar și intenția postului public de radio de a evita anumite subiecte sensibile care pun într-o lumină negativă Partidul Comuniștilor din Republica Moldova.

Anexe:

Textul integral al Scrisorii deschise adresată de Președintele PLDM Secretarului general al Consiliului Europei, Dlui Terry Davis:

http://pldm.md/index.php?option=com_content&view=article&id=1558:sciosare-deschisa-secretar-general-consiliu-europei-terry-davis&catid=1:catservpresa&Itemid=62

Știrea difuzată de Radio Europa Liberă:

<http://www.europalibera.org/content/news/1777436.html>

Studiul de caz nr. 4

NIT, CURIER, 16 iulie 2009, ora 21.30

Prezentatori: Victoria Filip și Octavian Volcu

Reporteri: Victoria Filip și Alexei Semionov

În emisiunea CURIER din data de 16 iulie, în afara rubricii *Electorală 2009*, a fost pus pe post un subiect cu durata de 4 minute și 45 secunde despre presupusa intenție a Partidului Democrat și a liderului acestuia Marian Lupu de a organiza o Mare Adunare Națională în data de 26 iulie. Chiar dacă din reportaj este evident că PDM nu intenționează să organizeze la acea dată nici o adunare, cu excepția congresului partidului, totuși subiectul este prezentat de o manieră care să convingă telespectatorul că Lupu își dorește convocarea unei mari adunări în centrul Chișinăului. Mai mult decât atât, potrivit NIT, Lupu s-ar fi aflat într-o competiție cu liderii partidelor liberale pentru Piața Marii Adunări Naționale.

Prezentatorii Victoria Filip și Octavian Volcu: „În rândurile opoziției de dreapta se încinge din nou lupta pentru piața din centrul capitalei. Partidul condus de Vlad Filat a rezervat centrul Chișinăului pentru 19 iulie, iar cel condus de Marian Lupu ar vrea să adune acolo opoziția pe 26 iulie. Despre Marian Lupu scriu mai multe mesaje și apeluri plasate pe internet. În aceste

condiții concurența pare a fi mult prea serioasă între liderii opoziției, care cred că a fi primul în piață înseamnă a fi și liderul unui viitor front anticomunist” (sublinierea ne aparține).

Bazându-se pe știri anonime, anunțate ca bloguri și alte surse „din internet”, fără a identifica la ce site-uri anume se face trimitere, reporterul Victoria Filip spune că „*Lupu a decis să conducă adunarea, după ce a văzut că Urechean, Ghimpu, Chirtoacă și Filat nu au avut puterea să conducă cu mulțimea până la capăt pe 7 aprilie. Bloggerii anunță că Lupu urmează să înlocuiască liderii liberali pentru a continua ceea ce am început pe 6 aprilie...*”.

Aceste afirmații atribuite „unor bloggeri” inoculează ideea că se pune la cale continuarea violențelor din 7 aprilie, iar organizator va fi Marian Lupu și se va merge „până la capăt”. Aceste insinuări se fac pe fundalul video al protestelor anterioare, inclusiv imagini cu protestatari care poartă o pancartă cu craniu și oase umane desenate pe ea. Pe durata reportajului, de 4 ori sunt reluate secvențe de la proteste, filmate în zile diferite, în care apar inclusiv Vlad Filat (PDLM) și Mihai Godea (PLDM), dar în numai două cazuri este indicat că imaginile sunt de arhivă, fără a se menționa și data exactă când au fost filmate.

Reportajul include declarații ale lui Mihai Godea (PLDM), Veaceslav Untilă (AMN), Mihai Ghimpu (PL), Oleg Serebrian și Oazu Nantoi (PDM), fiecare dintre aceștia declarând că nu cunosc nimic despre o potențială adunare organizată de Marian Lupu sau acest subiect nu-i interesează în general. Cu toate acestea, reporterul insistă pentru a putea argumenta o idee falsă pe care încearcă să-o prezinte ca pe un fapt împlinit. La finele reportajului este prezentată declarația pentru agenția OMEGA a Vitaliei Pavlicenco (prezentată ca „lider radical de dreapta”) care salută organizarea unei asemenea adunări, fiind din nou reluate imagini cu protestatari.

Concluzii: Reportajul este o mostră de jurnalism iresponsabil și parțial. Reportajul nu are nici o sursă care să confirme informația preluată, din spusele reporterului, din internet, precum că M. Lupu ar intenționa să organizeze vreo adunare populară, iar reporterul nu indică pe ce site-uri anume a fost publicată. Deși persoanele intervievate dezminț această informație sau nu o pot confirma, maniera în care NIT prezintă subiectul induce telespectatorului ideea că partidele ne-comuniste își doresc să „ducă până la capăt” protestele și să răstoarne cu forța regimul constituțional. NIT speculează cu imagini filmate în zile diferite ale protestului fără a preciza data când au fost înregistrate, iar reporterul include în textul știrii propriile judecăți de valoare.

Faptul că NIT alocă 4 minute și 45 de secunde unui material bazat pe un zvon și face speculații cu referire la posibile evoluții după alegerile din 29 iulie demonstrează că scopul materialului este de a-l discredita pe Marian Lupu, partidul pe care îl conduce, dar și celelalte partide ne-comuniste, prezentate ca fiind organizatoare ale protestelor soldate cu devastări.